

Dusa Ágnes Réka

(MELEG) BÜSZKESÉG ÉS BALÍTÉLET

A HOMOSZEXUÁLISOK MEGÍTÉLÉSE A DEBRECENI EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN

Bevezetés

A homoszexualitás ugyan az emberiséggel egyidős, a társadalmi megítélése mégis nagyon különböző koronként és kultúránként. Az ókorban intézményesített szokás volt, míg a középkorban bűn, melyet Isten és a természet elleni véteknek tartottak, s majd csak a XIX. században jelent meg a homoszexuális ember mint „önálló személyiség”, hogy napjainkban már a meleg (vagy még divatosabban: a queer) identitás, sőt (!), a meleg identitás eltűnésének jelensége állhasson a homoszexuálisokról szóló diskurzusok középpontjában.

Nemzetközi és hazai szervezetek egyaránt foglalkoznak a homoszexuálisok helyzetével. A különböző programok, felvonulások, tévészereplések, viták, egyesületek, a *Bújj-elő* mozgalom¹ népszerűsége, valamint híres emberek coming out-ja (előbújása) a legkülönbözőbb tudományok érdeklődését is felkeltették. A homoszexualitás népszerű vizsgálati témát nyújtott többek között a kulturális antropológia, a genetika, a pszichológia, a jog, a szociológia, a médiatudományok, sőt a nyelvészet és a közgazdaságtan számára. A homoszexualitás egyre nyíltabban megjelenik különböző médiumok műsoraiban is. A semleges és objektív tudomány és a politikai korrektségre törekvő média mellett természetesen az állampolgárok is találkoznak a homoszexualitás jelenségével, azonban ez a találkozás az esetükben egészen szélsőséges indulatokat válthat ki.

Bár a melegek nem ismerhetők fel külső jegyek alapján (ellentétben pl. bizonyos etnikai kisebbségekkel), mégis megfigyelhető, hogy az emberek igyekeznek elhatárolódni tőlük. A melegektől idegenkedő heteroszexuálisok számára sok esetben nem maga a homoszexuális ember jelenléte okoz problémát, hanem a *tudat*, hogy az illető homoszexuális. Ilyenkor a személy értékelését felülbírálnak a homoszexualitáshoz társított asszociációk, mentális képek, amelyek nemritkán sztereotípiákon, előíté-

leteken alapulnak. Az esetleges ellenérzések tehát kizárólag tanulás, szocializáció útján alakulnak ki, a környezetben tapasztalt minták alapján.

De mit is gondolnak egészen pontosan a homoszexuálisokról az emberek? Milyen sztereotípiák és előítéletek mentén fogalmazzák meg a gondolataikat egy olyan kisebbséggel kapcsolatban, melyről kevés ismeretük, és tapasztalatuk van?² Ezek azok a kérdések, melyek megválaszolása igazán felkeltette az érdeklődésemet a téma iránt. Az egyetemista fiatalok sztereotípiái és előítéletei különösen érdekesek, hiszen belőlük alakul ki a jövő értelmiségi rétege, sokan közülük befolyással lehetnek a közvéleményre, vagy akár döntéshozói helyzetbe is kerülhetnek.

Ennek értelmében céлом volt felderíteni, hogy a debreceni egyetemisták körében milyen képek, sztereotípiák, előítéletek élnek a homoszexuálisokról (amennyiben léteznek). De a „másik oldal”, azaz a homoszexuális fiatalok véleménye is érdekelt: nekik milyen sztereotípiák, esetleg előítéletek vannak egyrészt a saját csoportjukkal szemben, másrészt mit gondolnak a heteroszexuális többség melegekkel szembeni hozzáállásáról.

Vizsgálódásom módszere félig strukturált interjú volt. Erről később részletesen is írok. Most csak azt emelném ki, hogy az interjúelemzések során érdekesnek találtam összevetni a meleg és heteroszexuális fiatalok véleményét egy-egy kérdéssel kapcsolatban (például a meleg felvonulás, a regisztrált élettársi kapcsolat, a melegek médiabeli megjelenése stb.), valamint igyekeztem bemutatni a főbb sztereotípiákat és előítéleteket, illetve megtalálni ezek forrásait. Már az interjúk készítése során felfigyeltem egy különös kettősségre: az ún. „divatmeleg” és a „normális meleg” megkülönböztetése. Ezekre az interjúk készítése során kiemelten figyelttem.

¹ A *Bújj elő az angol coming out kifejezés fordítása. A mozgalom célja, hogy minél több meleget buzdítson identitása nyílt felvállalására.*

² A 2005. októberében a CEORG és a TÁRKI által végzett közép-európai összehasonlító vizsgálat szerint a magyarok csupán 8 százalékának van homoszexuális ismerőse (Dencső – Sik 2007). A vizsgálatra a dolgozat egy későbbi szakaszán még visszatérek.

A homoszexuálisok megítélése a szociológiai kutatások tükrében

A homoszexualitás, mint említettem, felkapott kutatási téma lett – Nyugat-Európában, és Amerikában. Ezekben a térségekben dolgozták ki a legismertebb elméleteket, és számos empirikus kutatást is végeztek. Magyarországon csak a rendszerváltás után kezdhettek hozzá a korábban tabutémának számító jelenségek, így a homoszexualitás vizsgálatához. Míg a különböző kvalitatív technikákat használó kutatások a szubkultúrát és a meleg iden-

désként („Mi a véleménye az azonos neműek közötti szerelemről?”), addig 1996-ban már feleletválasztós kérdésként tették fel a kérdést („A következő kártyán különböző vélemények vannak a homoszexualitásról. Melyik az az egy, amelyik a legközelebb áll az Ön véleményéhez?”). A kapott adatok összehasonlításakor Tóth László megállapította, hogy a változás szignifikáns és kétirányú: 1991 és 1996 között nőtt a bűnként és betegségként történő értelmezés, csökkent a devianciaként és magánügyként való értelmezés, de valamennyire nőtt azoknak a száma is, akik alapvető emberi jognak gondolják a homoszexualitást.

Válasz	1991		1996	
	N	%	N	%
Bűn	8	1,4	196	8,8
Betegség	154	27,5	892	39,8
A társadalmi normáktól, szabályoktól eltérő viselkedés	185	33,1	377	16,8
Az egyén magánügye	169	30,2	456	20,4
Az egyén alapvető joga, hogy azonos nemű szexuális partnert választ-e magának	43	7,7	318	14,2
Összesen	559	100,0	2239	100,0

I. táblázat: Tóth László 1991-es és 1996-os eredményeinek összehasonlítása (Tóth, 2008:62)

titást elemezték, addig a legtöbb hazai nagymintás kérdőíves kutatás a homoszexualitás megítélése és a melegekkel szembeni előítéletek felmérése végett készült, sokszor egy átfogó előítélet-kutatás részeként. Tekintsük át a legismertebb kutatások eredményeit.

Tóth László az 1991-es, majd 1996-ban megismételt kutatásában arra volt kíváncsi, hogy a homoszexualitás megítélésekor a *bűn* – *betegség* – *deviancia* – *magánügy* és *alapvető emberi jog* minősítés gyakorisága hogyan alakul.³ Míg 1991-ben nyitott kér-

(Lásd I. táblázat) Tóth szerint a társadalmi tudatban ugyan konzervatív fordulat ment végbe, valamint nőtt azok száma, akik adminisztratív eszközökkel korlátoznák a homoszexuálisok életét, mégis, az elfogadó attitűd növekedésével a semlegesek száma is nőtt, s ez utóbbit is pozitív tendenciaként értékeli. Mégpedig azért, mert a semlegesség arra utal, hogy a melegekkel kapcsolatos kérdésekben pártatlanok szerint a homoszexualitás a társadalom működése szempontjából nem lényeges tényező, s ebből kifolyólag nem egy ellenőrzést kívánó zavaró tényező. (Tóth, 2008)

³ A történelmi korszakok és az egyes tudományok kialakulásával a homoszexualitás megítélése is változott. Az ókorban intézményesített szokás volt, a középkorban bűnnek tekintették, az 1800-as évek orvostudománya és pszichiátereinek betegséggént kezdték vizsgálni, majd az 1950-60-as években a szociológiai devianciakutatások során került középpontba. Eközben az 1900-as évektől egyre erősödő homofil mozgalmak a homoszexualitás magánügyként való kezeléséért harcoltak, egészen addig, míg meg nem jelentek a radikális meleg felszabadítási mozgalmak, melyek már a homoszexualitást alapvető emberi jogként értelmezték. Ezen értelmezések a mai napig megtalálhatóak a homoszexuálisokról alkotott véleményekben.

Egy 1995-ös vizsgálat a fiatalok (15 és 20 év közöttiek) mássággal szembeni véleményét, előítéleteit mérte.⁴ A nyolcszáz fős reprezentatív főmintát kiegészítették 10-100 fős cigány, nemzetiségi és zsidó almintával. Külön vizsgálták a cigányokkal, a zsidókkal és az ún. hétköznapi mássággal kapcsolatos véleményeket. Az utóbbi kategóriára azért volt szükség, mert a szerzők szerint a „nem magyarokkal”

⁴ A kutatást Barcy Magdolna, Diósi Pál és Rudas János végezték, kutatási összefoglalójuk *Vélemények a másságról – előítéletek a fiatalok körében* címmel jelent meg 1996-ban.

szembeni előítéletekesség „magához vonz” mindenféle mássággal szembeni ellenségeskedést is. A húsz heteköznapos másság közé bevették a homoszexualitást is, amit a főminta tagjai a nyolcadik helyre soroltak az elutasítottak sorában. A kutatók szerint erre a meglepő toleranciára a megkérdezettek életkora lehet a magyarázat: „Valószínűleg, ha nem kifejezetten fiatalokat kérdezzünk, nagyobb intoleranciával találkoznánk” (Barcy et al., 1996: 47). A nemzetközi vizsgálatokhoz hasonlóan⁵ e kutatás szerint is a fiúk és a községek szigorúbban ítélték meg a melegkről, szemben a lányokkal és a városiakkal. A kisebbségi almintá tagjainak véleménye is eltérő volt: a zsidó diákok elfogadóbbak, míg a cigány fiatalok még a főmintánál is elutasítóbbak. Igaz, ezek a megfigyelések minden mássággal kapcsolatban általános tendenciaként jelentek meg. A homoszexuálisokat veszélyes csoportnak tartják a fiatalok, bár személyes tapasztalatot nem szereztek velük kapcsolatban.

Azonban a legtöbb nemzetközi és magyarországi reprezentatív mintával készült kutatás a homoszexuálisok negatív megítéléséről, s az irántuk érzett intoleranciáról ad bizonyosságot. Két kutatást szeretnék kiemelni Takács Judit *Az egyenlő bánásmód gyakorlati* című könyvéből.

Az egyiket a Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet végezte. Takács a 1997-es, 2002-es és 2003-as adatokat hasonlította össze, s öt, a homoszexuálisokat érintő kérdést emelt ki. Ezek címszavakban a következők: (1) miként vélekednek az emberek a homoszexualitásról (a bűn – betegség – deviancia – magánügy – alapvető emberi jog alapján történő besorolás szerint); (2) szükséges-e beavatkozni jogi eszközökkel a homoszexuálisok életébe; (3) homoszexuális érdekvédő egyesületek támogatása; (4) azonos neműek házasságkötése; (5) azonos neműek örökbefogadási joga. Az első kérdést illetően valóban (további) polarizálódás figyelhető meg 1997 és 2003 között is: a bűnként történő értelmezés kicsivel ugyan, de nőtt. A homoszexualitás betegségnek és devianciának bélyegzése csökkent, ám jelentősen nőtt a homoszexualitásról mint magánügyről vagy mint alapvető jogról való vélekedők aránya. A második kérdés a melegek életébe való beavatkozásról szólt. 1997-től 2003-ig csökkent azok száma, akik szerint a homoszexuálisok életét állami, jogi eszközökkel korlátozni kell, ám 2002-ről 2003-ra nőtt azoké, akik nem helyeslik, ha a homoszexuálisok

⁵ Lásd Takács Judit (2007): *Az egyenlő bánásmód gyakorlati*

egyesületet alapítanának érdekeik védelmére, s szintén nőtt a melegházasságot ellenzők tábora. A melegök örökbefogadási jogával szemben mindig magas volt az elutasítás, s 2002 és 2003 között ez az ellenérzés szintén nőtt. Összességében tehát inkább a homoszexualitás elfogadottságának alacsony mértéke volt jellemző Magyarországon ebben az időszakban (Takács, 2007).

A másik, kiemelésre méltó kutatás az EOS Gallup Europe által végzett nemzetközi nagyminőségű európai vizsgálat. Az elemzés két, melegeket érintő területtel foglalkozott: a házasságkötéssel és az örökbefogadással. Magyarország egy 500 fős mintával képviselte magát. Az eredmények szerint a magyarok (hasonlóan a többi „új” tagországhoz) mind a két kérdésben elutasítóak. A kutatás jelentősége még abban mutatkozik meg, hogy összefüggést mutatott ki az kérdések megítélésének mértéke és a válaszadó neme, kora, iskolai végzettsége, vallásossága, és politikai elkötelezettsége között. E szerint a melegekkel kapcsolatban toleránsabbak a nők, a fiatalabbak, a felsőfokú végzettségűek, a nem vallásosak és a baloldali politikai elkötelezettségűek. Fontos befolyásoló tényezőnek mutatkozott az adott ország jogalkotása is. Azokban az országokban, ahol voltak létező vagy bejegyzésre váró, melegeket támogató törvények, a társadalom is támogatóbbnak mutatkozott (Takács, 2007).⁶

Dencső Blanka és Sik Endre többváltozós logisztikus regressziós modellt alkalmazva kutatták az idegengyűlölet (xenofóbia), a cigányellenesség és a homofóbia, valamint különböző szociodemográfiai tényezők közötti összefüggést. A kutatásukhoz a 2005-ös CEORG⁷-TÁRKI kutatás adatfelvételét dolgozták fel. Legelőször azt állapították meg, hogy a felnőtt magyar lakosság 36 százaléka homofób. Azokat tekintették a melegekkel szemben elutasítóknak, akik egyértelműen ellenzik a melegek regisztrált élettársi kapcsolatát, a házasságkötésüket és az örökbefogadást is. A szociodemográfiai tényezők kapcsán a legfontosabb megállapításuk az volt, hogy az előítéletekesség három típusa (xenofóbia, cigányellenesség, homofóbia) más-más szociodemográfiai tényezőkkel van kapcsolatban. A homoszexuálisokkal szembeni előítéletekesség esélye nagyobb a férfiak, a budapestiek és a középkorúak vagy idősebbek kö-

⁶ A 2003-as adatok szerint az azonos neműek házasságát az Európai Unió belüli Dánia, Hollandia és Svédország polgárai, míg az örökbefogadást a holland, német és spanyol emberek támogatták leginkább

⁷ Central European Opinion Research Group

rében. Ugyanakkor az is érdekes, hogy a településtípus tekintetében a középkorúak vagy idősebbek csoportjával ellentétben pont a fiatalok között van eltérés a homoszexuálisok megítélésében: a budapesti fiatalok kiugróan ellenzik a homoszexualitást. Utolsó érdekességként arra hívja fel a kutatópáros a figyelmet, hogy a homoszexuálisokkal szembeni előítéletesség esélyét – szemben a másik két tényezővel, a xenofóbiával és a cigányellenességgel – a felsőfokú végzettség nem csökkeni (Dencső – Sik, 2007).

Egy viszonylag friss, 2006-os tanulmányt is szeretnék röviden ismertetni. A szerzőpáros, Pálmai Judit és Pikó Bettina a legfőbb sztereotípiák tükrében hasonlították össze 11 heteroszexuális és 10 homoszexuális interjúalany véleményét. Az interjúalanyok 20–58 év közöttiek voltak. A strukturált interjúkat megelőzte egy ötfokú skálát tartalmazó kérdőív kitöltése, az interjúk során ennek a kérdőívnek a bővebb kifejtésére került sor. A heteroszexuális interjúalanyok esetében három kategóriát próbáltak kialakítani a kérdőívek alapján (elfogadó, semleges, elutasító), azonban az interjúk során az elfogadó és semleges kategóriába tartozó alanyok véleménye egybemosódott, nehezen lehetett különbséget tenni köztük. Pálmai és Pikó arra a következtetésre jutottak, hogy számos sztereotípiát kikopott a köztudatból, a meglévő sztereotípiák pedig elsősorban a párkapcsolati szokások közé csoportosulnak. Másik megfigyelésük, hogy néhány sztereotípiát maguk a meleg is elfogadnak, köztük is jelen van (Pálmai – Pikó, 2006).

Összefoglalva tehát: a homoszexuálisok megítélése továbbra is negatív, még közép-európai viszonylatban is. A 2007-es és 2008-as melegfelvonulást követő ellentűntetések, valamint a szélsőséges politikai- és társadalmi szervezetek megerősödése alapján valószínűnek tartom, hogy folytatódott a Tóth által felvázolt polarizáció. Kétségesnek tartom, hogy egy ilyen negatív társadalmi légkörben növekedne a coming outok száma. Ami viszont azt jelenti, hogy kevés azon heteroszexuálisok száma, akinek lenne (nyíltan) homoszexuális ismerőse, pedig a személyes ismeretség növelné az elfogadást (Dencső – Sik, 2007). Mint látjuk, ez egy ördögi kör: toleránsabb légkör lenne szükséges ahhoz, hogy a homoszexuálisok felvállalhassák önmagukat, azonban pont a coming outok növelhetnék a társadalmi elfogadottságukat, s a heteroszexuálisok valódi tapasztalatokat szerezve alakíthatnák át a hamis sztereotípiákat.

Debreceni egyetemisták vizsgálata: probléma, módszer, minta

A kutatásomban arra kerestem a választ, hogy milyen vélekedések élnek a debreceni egyetemisták körében a homoszexuálisokkal kapcsolatban. Elsősorban az egyetemisták sztereotípiái és előítéletei érdekelték. Vizsgálatom feltárázó jellegű esettanulmány volt, mely befejeztével új ismereteket, problémákat, hipotéziseket fogalmazhattam meg. Témából adódóan az interjútechnikát tartottam a legmegfelelőbbnek. Igyekeztem a problémát minél részletesebben körüljárni, ennek értelmében próbáltam információkat szerezni arról, hogy az interjúalanyaim hogyan értelmezik a homoszexualitást, milyen sztereotípiákat és előítéleteket táplálnak irántuk, mit gondolnak az identitás nyílt felvállalásáról. Az interjúk elemzésekor nagyban támaszkodtam Takács Judit melegekkel készített interjúelemzésére, illetve Pálmai Judit és Pikó Bettina sztereotípiakutatására.

Az interjúkat 2008 decembere és 2009 márciusa között készítettem, összesen 17 olyan 20 és 24 év közötti fiatallal, akik ez idő alatt a Debreceni Egyetem hallgatói voltak. Kilenc férfival és nyolc nővel beszélgettem: heten megyeszékhelyen, nyolcan kisvárosban, ketten falun nevelkedtek. A mintába kerültek heteroszexuális (n = 10 fő) és homoszexuális (n = 7 fő) fiatalok is, így egy-egy kérdéskörben lehetőségem volt összevetni a véleményüket.

A heteroszexuális csoport (n=10) jellemzői. A mintaválasztáskor első körben arra törekedtem, hogy mindkét nem tagjai megszólalhassanak, így 5 férfi és 5 nő került a heteroszexuális almintába. Igyekeztem a melegekkel szemben elutasító és elfogadó alanyokat egyaránt találni. Önbesorolás alapján 3 férfi és 2 nő (összesen 5 fő) elutasító, 2 nő és 2 férfi (összesen 4 fő) elfogadó, 1 lány pedig nem tudta magát besorolni. Ha Dencső Blanka és Sik Endre besorolásából indulnánk ki,⁸ teljesen más képet kapnánk. Ebben az esetben a heteroszexuális almintából csupán két fő számíthatna a homoszexuálisokkal szemben elutasítónak, mivel az élettársi kapcsolatot az említett két kivételtől eltekintve

⁸ „A homoszexuálisokkal szemben előítéletesen viselkedő csoport tagjai azok lettek, akik szerint egyértelműen ne legyen joguk az azonos nemű pároknak sem házasságkötésre, sem pedig hivatalosan elismert élettársi kapcsolatra, valamint teljes mértékben ellenzik, hogy gyermekeket fogadhassanak örökbe” (Dencső-Sik, 2007: 62).

még a magukat elutasítónak tartók is engedélyezték. Az önmagukat elfogadónak tartó alanyokat meleg ismerősökön keresztül kerestem fel, hólabda módszerrel, akik közeli barátjukat, testvérüket vagy kollégiumi szobatársukat ajánlották. Az önmagukat elutasítónak tartó alanyok közül kettőt egyházi szervezeten keresztül kerestem meg, mindketten reformátusok. A többieket különböző egyetemi hallgatói csoportokból, baráti körökből választottam ki szakértői mintavétel alapján. A 10 heteroszexuális alanyból összesen nyolc főnek van homoszexuális ismerőse, ezen csoporton belül pedig három alany közeli barátja vagy testvére által érintett.

A homoszexuális almita jellemzői. Összesen 7 interjút készítettem homoszexuális hallgatókkal, 3 nővel és 4 férfival. Igyekeztem a szexuális orientációjukat nyíltan vállaló mellett olyan meleg fiatalokat is bevonni a vizsgálatba, akik csak részben vállalják homoszexualitásukat, vagy teljesen rejtőzködnék. Tóth László alapján⁹ a következő módon soroltam be őket: 4 fő nyíltan, 2 fő részlegesen vállalja homoszexualitását, 1 fő pedig rejtőzködő. A homoszexuális alanyokat szintén ismerősökön keresztül, majd hólabda módszerrel kerestem fel. Sokat segített az, hogy korábban többször lementem a helyi meleg buliba, így a későbbi interjúalanyaim legalább arcról, de többen személyesen is ismertek, s bíztak bennem. Ennek ellenére a leszbikusok felkutatása nehezebb volt, illetve melegségét fel nem vállaló interjúalanyt is nehéz volt találni.

Általában elmondható, hogy mind a heteroszexuális, mind a homoszexuális alanyok érdeklődtek a téma iránt, nem zárkóztak el az interjú elől. Csak egy esetben fordult elő, hogy egy heteroszexuális fiú nem válaszolt az interjúra való felkérésre. Az interjúkat diktafonra rögzítettem, ez csak egy esetben okozott ellenérzést: egy homoszexuális fiú eleinte nem szeretne volna, ha felveszem a hangját, de végül beleegyezett a felvétel készítésébe. Az interjúk átlagos időtartama 60 perc. A válaszadók anonimitásának védelmében minden nevet megváltoztattam.

⁹ Egy 1995-ben végzett kutatása során Tóth azokat tekintette homoszexuálisnak nyíltan vállalóknak, akiknek a családtagjain kívül munkatársaik vagy barátai is tisztában voltak a szexuális orientációjával (Mocsonaki 2002).

Az eredmények bemutatása

Az interjúk elemzését leglogikusabban az interjúvázat homoszexualitásra vonatkozó kérdésblokkjai, azaz a négy fő témakör alapján lehet felépíteni. Ezen témakörök a következők: a homoszexualitás értelmezése, vélemények a homoszexualitás kialakulásáról, a legjellemzőbb sztereotípiák és előítéletek, valamint a homoszexualitás felvállalásának kérdése.

A homoszexualitás értelmezése. A meleg és heteroszexuális interjúalanyoknak is feltettem néhány olyan kérdést, melyekre a válaszok egyfajta előzetes képet adtak a homoszexualitás megítéléséről. Ugyanis a homoszexualitás „definiálásakor” (Szerinted mi a homoszexualitás?) egészen finom sztereotípiák mutatkozhatnak meg. Pálmai Judit és Pikó Bettina arról számoltak be, hogy a homoszexualitás és promiszkuitás összekapcsolása már nem annyira jellemző, valamint, hogy a homoszexualitás „definiálásakor” megjelent a párkapcsolatként való értelmezés is, s ezt az én interjúim is megerősítették. A homoszexualitás csupán szexuális dimenzióra való leszűkítése egy véleményben jelent meg tisztán: „Azonos nemű emberek egymás iránti testi vonzódása” (András, heteroszexuális). A legtöbb véleményben a párkapcsolat, illetve a homoszexuális kapcsolatok érzelmi töltetének említése volt hangsúlyos, illetve a heteroszexuális párkapcsolathoz való hasonlóságuk. A legtöbben egyszerűen azonos neműek közötti vonzódásként definiálták a homoszexualitást, azonban három interjúalanyom felvetett egy igen érdekes, s a szakirodalom által is fontosnak tartott fogalmi problémát, mégpedig azt, hogy a látszólag egyszerű fogalmat (homoszexualitás) nem is olyan egyszerű leírni, vagy azt meghatározni, hogy pontosan kit nevezhetünk homoszexuálisnak.¹⁰ Az egyik interjúalanyom így érzékeltette ezt a kérdést:

„[A homoszexualitás – D. Á.] azonos neműekkel való szexuális érintkezés és szerelem. Bár ez hülyeség. Greta Garbo is szerelmes volt egy nőbe, de nem volt köztük szex. Ez plátói szerelem volt... Igen, mindenképpen párosodjon szexualitással a szerelem. És ne csak egy ember iránt. Tehát volt olyan ismerősöm, hogy együtt volt egy srác jó három évig egy pasival. Aztán megláttam egy növel. Mondom: »mi van, biszex vagy?« »nem, én csak azt az egy srácot szerettem«. Tehát homoszexuálisnak akkor nevezhető szerintem valakit, hogyha képes több azonos nemű egyedbe bele-

¹⁰ Lásd még: Jagose (2003: 19–21); Tóth (1994: 23–24).

szeretni – persze nem egyszerre – és azokkal szexuálisan érintkezni.” (Bea, meleg)

Másik érdekesség tehát, hogy a statikus homoszexuális kép sem él mindenkiben. Bár dolgozatomban nem témája a szexuális sokféleség bemutatása, mégis fontosnak tartom kiemelni annak a felismerésnek a megjelenését, mely szerint „a homoszexualitás nem egy olyan dolog, ami vagy van valakinek, vagy nincs” (Takács, 2004: 48). Természetesen azok között jelent meg ez az elgondolás, akik személyesen érintettek a témában, s „rá voltak kényszerítve”, hogy végiggondolják, mi is az a homoszexualitás: két homoszexuális fiatal, illetve egy olyan heteroszexuális férfi, akinek a testvére meleg.

A homoszexualitás értelmezésekor rákérdeztem a *bűn – betegség – deviancia – magánügy – alapvető emberi jog* kategorizációról való vélekedésre is. Megkértem az interjúalanyaimat, hogy az öt kategória közül válasszák ki azt, amelyikkel leginkább egyetértenek, majd röviden értelmezzék a különböző kategóriákat. Az eredmények meglepőek, amennyiben Tóth László már említett 1996-os kutatásával vetjük össze.

Az első probléma abból adódott, hogy a 17 interjúalanyból heten nem tudtak csupán egyetlen kategóriát kiválasztani, és azok sem zárták ki a többi kategória létjogosultságát, akik csak azt az egyetlen jelölték meg, ami az ő véleményükhöz legközelebb áll. Ez azt bizonyítja, hogy a homoszexualitásról való számtalan értelmezés mai napig egymás mellett él a társadalomban. Legjobban ezt így fogalmazta meg az egyik interjúalanyom:

„Úgy gondolom, hogy mind az ötlet egy kicsit egyetértek, csak más-más arányban. És szerintem egyiket sem szabad kizárni. Tehát mind az öt úgymond bennem is megvan, a gondolkodásomban, de például a bűn kisebb százalékban, míg (...) a normáktól való eltérés természetesen nagyobb százalékban.” (Máté, meleg)

A másik érdekesség, hogy a homoszexualitást *bűnnek* csak egyetlen egy, önmagát a melegekkel szemben elutasítónak valló interjúalany tartotta – mindamelllett ő sem zárta ki azt, hogy lehet *alapvető emberi jog* is. A *betegséget*, mint lehetséges értelmezést már négyen említették (Tóth vizsgálatában ez volt a leggyakoribb értelmezés), de közülük csak egy volt, aki kifejezetten betegségnek (génhibának) tartja a homoszexualitást. A többiek is utaltak a

genetikai betegségre, de más kategória dominált a véleményükben. Tóth kutatásával ellentétben a legtöbb alanyom a *deviancia* és a *magánügy* közül választott – öt esetben nem is tudtak választani a kettő között. Szerintük ugyanis az igazság a kettő között valahol félúton van. Először ennek a kérdésnek a megválaszolásakor tűnt fel nekem egy érdekes dolog: ti. nagyon sokan (a meleg alanyok is!) különbséget tesznek az ún. „divatmelegek” és a „normális melegek” között:

„Szerintem két fajta van már: a normától való eltérés az egyik, a másik pedig magánügy. Mert tényleg van, aki szerintem nem tehet róla (...) meg van, aki divatból csinálja. Azért, mert valaki más, nem lehet megkövezni. Csak az a lényeg, hogy ő is azokat a normákat betartsa, ne félmeztelenül parádézzon egy kamionon. (...) Amíg normális, meg minden, addig nem zavaró tényező.” (Márk, heteroszexuális)

Ez egy olyan markáns megkülönböztetés („divatmelegek”, „normális melegek”), mely a homoszexuálisok megítélésében számos alkalommal elő fog még bukkanni a későbbi elemzés során. De még térjünk vissza a kategóriákra. Érdekes módon a homoszexuális fiatalok sem utasították el a devians jelzőt, bár kicsit másként értelmezték: a normálistól való eltéréssel egyetértettek, de csak akkor, ha ez nem társul negatív előjellel, azaz, csupán egy semleges ténymegállapítás – s kiegészül azzal, hogy a homoszexualitás mégiscsak magánügy. A meleg almintát tekintve legjellemzőbben a magánügy és az alapvető emberi jog kategóriája emelkedik ki. Természetesen ebben a kérdésben a homoszexuálisok véleménye sem azonos:

„Alapvető emberi jog. Mert van egy ember, aki valami miatt meleg lesz, és hogyha ez neki a természetes, akkor legyen joga megélni azt, amilyen, amire vágyik.” (Hanna, meleg)

„[Az alapvető emberi jog – D. Á.] az azért túlzás, mert ez teljes nyilvánosságot, házasságot sejtet, és ezekkel nem értek egyet.” (Gergő, meleg)

Összegezve tehát: a heteroszexuális interjúalanyaim véleményében a deviancia és magánügy kategória a jellemző, míg a homoszexuális almintában ezt a kettősséget kiegészíti az, hogy szerintük a homoszexualitás alapvető emberi jog is. Ennek fő okait a következőkben látom: bár a tíz heteroszexuális fiatalból nyolcan hívőnek vallották magukat, az egyházhoz való kötődésük laza, s jelentősen nem határozza meg a melegekről való gondolkodásu-

kat. Ezért lehetséges, hogy csupán egy fiatal értett egyet a homoszexualitás bűnként, illetve egy másik a betegségként való értelmezésével, s egyedül ők hivatkoztak a Bibliára. A másik ok szerintem az individualizmus: „*Nem tartom normálisnak a homoszexualitást, (...) de elismerem, hogy semmi közöm hozzá*” (Emma, heteroszexuális). Minden bizonnyal az életkoruk és az iskolázottságuk is befolyásolja a melegekről való gondolkodásukat. A legtöbb interjúalanyom számára nehéz volt egyetlen konkrét kategóriát megnevezni, s talán hiba is lenne: mert bár – mint majd látni fogjuk – a melegefelvonulás, illetve a homoszexualitás nyilvános felvállalásának kérdése kapcsán különült el legelősebben a „divat-” és a „normális meleg” csoportja, de ennek a csoportosításnak egy finomabb módja már a homoszexualitás értelmezésekor is megjelent. Ezt a két jelenséget (divatmelegek, normális melegek) – az interjúk alapján – nem lehet ugyanabba a kategóriába besorolni.

A homoszexualitás kialakulása. Ez a kérdés azért érdekes, különösen a sztereotípiák és előítéletek szempontjából, mert a homoszexualitás különböző eredetmagyarázatai mögött különböző attitűdök fedezhetők fel. Ezek az attitűdök pedig befolyásolhatják azt, hogy hogyan vélekedik valaki a homoszexuálisokról, szükségesnek tartja-e a homoszexuális orientáció kialakulásába való beavatkozást vagy sem, támogatja-e a melegek esélyegyenlőségét a jogban (bejegyzett élettársi kapcsolat, házasság, örökbefogadás, öröklés, stb.), fellép-e ellenük ellenségesen, vagy csak egyszerűen sajnálja őket.

Számos kutatás folyt a homoszexualitás kialakulásának felderítésére. Ezek szerint genetikai és hormonális eltérések, pszichoszexuális fejlődési zavar, környezeti hatások mind hatással lehetnek a szexuális orientáció kialakulására. Mindegyik tényező befolyására találtak bizonyítékot, de mindegyiket meg is cáfolták, így az összefüggés egyik esetben sem egyértelmű (Benza, 2001; Atkinson, 1999).

Két kérdést tettem fel az interjúalanyaimnak ezzel a problémával kapcsolatban: *(Hallottál arról valamit, hogy hogyan lesz valaki meleg? Szerinted a homoszexualitás választható, kinőhető vagy gyógyítható?)* Az első kérdésre két heteroszexuális fiatal egyáltalán nem tudott válaszolni, egy meleg és egy heteroszexuális fiú szerint pedig ez egy adott dolog, ami nem kialakul, s ezért okot sem tudtak megnevezni. A legtöbben a genetikai és a környezeti hatások együttesét említették. A környezeti hatások

kon azonban szinte mindenki mást ért. Van, aki a médiát nevezte meg, mások a nevelést, a szocializációt, a traumákat vagy a sorozatos párválasztási kudarcokat. Számos véleményben megjelent, hogy nem lenne szabad a gyerekeket megerősíteni abban, hogy meleg legyen. Ez a megerősítés legtöbbször az interjúalanyaim szerint a médián keresztül érkezik.

Arra vonatkozóan, hogy vajon a homoszexuális identitás megváltoztatható-e, többnyire egységes választ kaptam, miszerint, ha már egyszer kialakult, akkor nem, legfeljebb elfojtani tudja a vágyait. Csupán egy interjúalanyom szerint lehetséges, hogy ha egy meleg fiú találkozik egy férfias nővel, akkor azután a nők felé fordul. Érdekes módon azok, akik a homoszexualitás megváltoztathatatlanságával értenek egyet, mégis helyesnek tartják, ha a meleg fiatal megpróbál tenni mássága ellen, vagy ha megpróbálja elfojtani az érzéseit. Az elutasító alanyaim, abban az esetben, ha a gyermekükről derülne ki, hogy a saját neméhez vonzódik, megpróbálnák „megbeszélni vele”, vagy pszichológus segítségét kérnék.

Mikor a kérdés az volt, hogy választható-e a homoszexualitás, újból megjelent a „divatmelegek” fogalma:

„Ez nem olyan, hogy eldöntöm, hogy leszbikus leszek mostantól. Szerintem nem. Az igazi homoszexuálisok, akik nem divatból csinálják, vagy bosszúból, (...) azok nem választották ezt a dolgot, hanem így érezték jól magukat.” (Eszter, heteroszexuális)

„Választható? Hát, szerintem most már divat lett melegnek lenni, főleg az emósoknál. (...) Ezért szerintem lehet, hogy választható, és akik választják, azoknál lehet, hogy kinőhető egy idő után, mert lehet, hogy csak lázadásból fordulnak az ilyen radikális módszerekhez. (...) De ha valaki tényleg, komolyan a saját neméhez vonzódik, nem hiszem, hogy ez kinőhető.” (Kinga, heteroszexuális)

„Szerintem választható. Szerintem igenis vannak divatmelegek. (...) Aki »fiú, most kitűnjek a tömegeből«, meg amiket a parádékon látni, az igenis választott.” (Márk, heteroszexuális)

Sztereotípiák és előítéletek. A legtöbb, melegeket érintő sztereotípiát és előítéletet a már említett magyar szakirodalomból emeltem ki.¹¹ Ezek a melegek

¹¹ Tóth László, Takács Judit, valamint Pálmai Judit és Pikó Bettina interjúi alapján.

párkapcsolataival, a külsejükkal, a viselkedésükkel, valamint olyan dolgokkal kapcsolatosak, melyeket én „félelmeknek” nevezek: „a melegek az AIDS terjesztői”, „bárkivel kikezdenek”, „növekszik a számuk”, és „a homoszexualitás egyfajta divattá válik”. A heteroszexuális és homoszexuális alanyoknál is rákérdeztem ezekre a tényezőkre.

A meleg fiúk **külsejével kapcsolatban** az a legszembetűnőbb, hogy határozott elképzelések, konkrét „képek” élnek róluk az interjúalanyok fejében, szexuális orientációra való tekintet nélkül. A legerősebb sztereotípiák – nem meglepő módon – az önmagukat a melegekkel szemben elutasítóknak tartók csoportjában fogalmazódtak meg. Ezek alapján a meleg fiúk lányosak, igényesek, sokat foglalkoznak a külsejükkal, követik a divattrendet öltözködésben és hajviselésben is, szeretik az ékszereket, nőiesen mozognak, színes ruhákat hordanak, nagyon ápoltak, szedik a szemöldöküket, különféle kozmetikumokat és krémeket használnak. Egy tipikus jellemzés:

„Csönadrág, ez ilyen alapvető feltétel, vagy divat náluk szerintem. Igen, akkor nagy cipő jó nagy színes cipőfüzővel, kicsit emós beütéssel, színes póló, akár még flitterek is, mint a női pólókon, vagy akár női póló felvéve (...) Akkor sok kiegészítő, ékszerek, lányok kiegészítők. Vagy festett szőke haj felzselézve, vagy az a tépett féloldalas stílus. Meg vékony testalkat. Nem tudom, de vékony testalkat. Száz kilós kigyúrt embert nem tudok elképzelni, vagy nem az jut eszembe hirtelen, hogy meleg.” (Márk, heteroszexuális)

Volt olyan heteroszexuális, akinek a melegéről alkotott képét a homoszexuális ismerőse megerősítette: „Hát most nem tudom, hogy mondjam-e el, azt, hogy hogyan néz ki a szobatársam, akiről azt gondolom, hogy kinézetre tipikus meleg” (Bálint, heteroszexuális). Ám olyan is akadt, aki pont egy ismerőse coming outja után döbbsen rá, hogy a sztereotípiáit fölül kell vizsgálnia: „Én régen azért azt gondoltam, hogy látszik valakin, hogy homokos, de erről az ismerősömről pont nem látszik, innentől kezdve nem tudom, hogy írnám le” (András, heteroszexuális). A homoszexuálisokkal szemben toleráns heteroszexuális interjúalanyaim nem tudtak tipikus leírást adni, ám megjegyezték, hogy valahogyan mégis megérik azt, ha valaki meleg.

A leszbikus lányok külsejének leírásakor egyfajta szabadkozással kezdték a válaszukat – még a meleg fiúk is –, hogy nincs, vagy nincs sok lesbi-

kus ismerősük. (A meleg fiúk jellemzésekor ezt nem említették meg soha, még abban az esetben sem, ha később kiderült, hogy nincs, vagy nincs sok meleg férfi ismerősük.) Ennek az lehet az egyik oka, hogy a leszbikus nők rejtőzködőbbek, illetve, hogy a leszbikusok száma alacsonyabb a homoszexuális férfiakhoz képest (is), valamint a médiában is ritkábban jelennek meg. Kevésbé láthatóak, így kevesebb sztereotípiát alakult ki velük kapcsolatban. A leszbikusok megítélése a történelem során mindig is elnézőbb volt.¹² Az interjúalanyaim ezért a leszbikus nők megítélésekor a homoszexuális férfiakból indulnak ki: azt feltételezték, hogy a leszbikus nők minden bizonnyal férfiasak, molettak, visszahúzódnak, nem olyan igényesek, nem sminkelnek, rövid a hajuk.

A melegek külsejének leírásakor is megjelent a „divatmelegekre” való utalás. Az egyik heteroszexuális alanyom szerint „aki komolyan gondolja” azt, hogy homoszexuális, átlagosan öltözködik, míg a „divatmelegek” öltözködése kirívó, túl színes, s ez igaz a leszbikus nőkre is. Ez a megkülönböztetés egy meleg fiú és egy leszbikus lány válaszában is megjelent: („Hogyan írnál le külsejét tekintve egy meleg fiút?”)

„Visszakérdezek: milyen meleg fiút? Olyan meleg fiút, (...) aki kirívó, mind viselkedésben, öltözködésben, beszédstílusban, vagy egy olyan embert, mint például én, aki nem viselkedik úgy? (...) Egy átlagos meleg fiú – a kérdésre válaszolva – kicsit eltér az átlagos heteroszexuális fiútól.” (Máté, meleg)

„Most az, akiről mindenki megmondja, hogy az? Most arra gondolsz? Vagy akiket én ismerek?” (Laura, meleg)

Még egy érdekességet szeretnék megemlíteni, melyet a meleg almintán belül figyeltem meg: mégpedig azt, hogy a meleg fiúk többen is kifejezték, hogy a saját csoportjukat (homoszexuális férfiak) nem lehet sztereotíp módon leírni (volt, aki a válaszadást is megtagadta), ugyanakkor a leszbikus nőkről egészen részletes képet rajzoltak. Ugyanez fordítva a leszbikus lányoknál is megjelent: a saját csoportjuk esetében a sokféleséget hangsúlyozták, de a meleg férfiakat már könnyebben tudták jellemezni. A jelenség természetesen nem új, ez a külső csoport homogenitási hatása, vagyis az az eset,

¹² Lásd még: Eszenyi Miklós (2006): *Férfi a férfival, nő a nővel: homoszexualitás a történelemben, a társadalomban és a kultúrában.*

mikor a külső csoportnak nagyobb homogenitást tulajdonítunk, míg a saját csoportunkon belül a sokféleséget, egyediséget hangsúlyozzuk (Simon el. al. 1991). (Hasonló eset, mikor egy nő azt mondja, hogy minden férfi egyforma.) A hivatkozott tanulmány ismeretében azon nem lepődtem meg, hogy a heteroszexuálisok hajlamosak a homoszexuálisokat homogén, egynemű csoportként kezelni, viszont a jelenség homoszexuális almintán belüli megjelenése arra enged következtetni – bár ez a következtetés nagyon óvatos, s érdemes lenne nagyobb elemszámmal vizsgálni –, hogy a homoszexuális férfiak és nők ugyanúgy sztereotip módon gondolkodnak egymásról. Erre példa az egyik interjúalanyom véleménye:

„Általában véve sok meleg szereti a divatot, de én nem mondanám azt, hogy a melegeknek annyira jó stílusuk van, ez nem attól függ, hogy valaki fiúkkal, vagy lányokkal... (...) Ezt nem lehet így sztereotipizálni, hogy hogyan írható le egy meleg fiú. Van, aki teljesen igényes, van, aki nem. Ez ugyanúgy van, mint a normális hetero világban, ahol szintén van aki teljesen igényes, van aki nem. (...) Vannak gyönyörű szép leszbikus lányok, de a legtöbb fiús: laza cuccokba öltözködnek, viszonylag rövidre van vágva a hajuk, tüskés, fúsabb fazonra, ennyi. De vannak gyönyörű szép, nőies leszbikus lányok is.” (Zsolt, meleg)

A homoszexuálisok **belső tulajdonságait** tekintve hasonló módon lehet csoportosítani a válaszokat. A meleg férfiak jellegzetes jellemvonásai a sztereotípiák szerint: érzékenység, érzelmesség, hiúság, gyámoltalanság, precizitás, szívesen takarítanak és végeznek egyéb, hagyományosan női tevékenységet, szívesen kitergetik a szexuális életüket, könnyen szót értenek a lányokkal, hiányzik belőlük a férfias keménység és agresszió, s rendelkeznek valamilyen speciális képességgel (jól rajzolnak, énekelnek, táncolnak, stb.). A leszbikus nőkről viszont csak annyi „derült ki”, hogy határozottak, ők a tettek emberei, és hogy fiús a viselkedésük is. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a belső tulajdonságokat tekintve a magukat elutasítónak tartók között is sokkal többen gondolták úgy, hogy nem lehet általános képet adni a meleg belső tulajdonságairól:

„Nem hinném azért, hogy lennének olyan jellegzetes belső tulajdonságaik. Ők is emberek, érző lények, nem hiszem, hogy ez így külön lenne” (Tamás, heteroszexuális).

Eddig tehát a homoszexuális nők és férfiak külső és belső tulajdonságait firtató kérdésekre adott

válaszokat elemeztem. Azonban olvasmányaim és tapasztalataim alapján más sztereotípiák is élnek a melegekkel kapcsolatban. Az egyik ilyen a promiszkuitás, ami összefüggésbe hozható az AIDS-el is, s talán ebbe a körbe tartozik az a vélekedés is, hogy a melegek „mindenkivel kikezdenek”. A másik a transzvesztitákkal vagy transzszexuálisokkal való összekeverés, s ezzel összefüggésben, hogy a meleg fiúk női, a leszbikus lányok férfiruhákat hordanak, illetve igazából nők/férfiak szeretnének lenni. A harmadik típusú sztereotípiát a meleg párkapcsolati szokásait érinti, ugyanis a legtöbben feltételezik, hogy a meleg párkapcsolatok is heteroszexuális mintára épülnek fel: azaz a kapcsolatban pár tagjai a hagyományos női és férfi szerepek szerint viselkednek. A negyedik típusú „félelem” a melegek számának növekedéséhez és a homoszexualitás divattá válásához köthető. Tekintsük át röviden ezeket a sztereotípiákat is.

A Pálmai – Pikó szerzőpáros arról számolt be, hogy a homoszexuálisok és a **promiszkuitás** összekapcsolása már kikopott a köztudatból, nem jelent meg csupán egy interjúalanyuk válaszában. Az általam készített 17 interjúból négyben találtam a promiszkuitásra való utalást: két önmagát elutasítónak tartó alany és két meleg férfi említette meg. *„Vannak nekik tartós kapcsolataik szerintem, de nem olyan arányban és nem olyan tartós, mint a heteroszexuálisok körében” (Kinga, heteroszexuális).* A két heteroszexuális alanyom az AIDS kapcsán hozta szóba a gyakori párcserét. Egyikük szerint ez a homoszexuálisok csoportján belül is a divatmelegekre jellemző leginkább, a másik fiatal szerint pedig jellemükből fakadó dolog: két férfi kapcsolata törékeny, nehezen beszélnek meg a problémákat, ezért rövidek a párkapcsolataik. A meleg alanyok szerint pedig a melegek promiszkuitása csupán egy közkedvelt, de hamis sztereotípiát: ha vannak is olyanok, akik gyakran cserélik a partnereiket, ez azért van, mert nehéz ismerkedni és tartós párkapcsolatot kiépíteni.

Az **AIDS**-et kifejezetten a melegek betegségének senki sem tartja. A legtöbb alanyom szerint Magyarországon a homoszexuálisok között van a legtöbb fertőzött, de bárki elkaphatja. A veszélyeztetett csoportok ezért elsősorban nem feltétlenül a melegek, hanem szexuális orientációra való tekintet nélkül mindenki, aki gyakran cserélgeti a partnerét és/vagy nem védekezik.

Azt, hogy a melegek **mindenkivel kikezdenének**, magától csak egy heteroszexuális alanyom említette, azonban ő is úgy, hogy szerinte ez egy közkedvelt, de teljesen alaptalan sztereotípa. „» Nekem semmi bajom velük, csak nehogy rám másszanak «, ez egy tipikus mondat a hetero férfiktól, pedig ez teljesen alaptalan természetesen” (Ákos, heteroszexuális). Ez a félelem rejtetten csupán egyetlen heteroszexuális fiú interjújában jelent meg: „Nem zavar minket addig, míg nem szól hozzánk” (Márk, heteroszexuális). Az interjúk során feltettem azt a kérdést, hogy *Történt már veled olyan, hogy egy azonos nemű ember fejezte ki, hogy szexuálisan vonzódnak talál?* Elfogadó lányokkal előfordult, hogy egy másik lány fejezte ki, hogy vonzódnak találja őket, de ez nem érintette őket rosszul. Egy heteroszexuális fiú is beszámolt arról, hogy egyszer egy szórakozóhelyen odament hozzá táncolni egy fiú, de nem tudja, hogy igazából meleg volt-e, vagy csak barátkozni akart. Csak egy elutasító férfi alanyom feltételezte, hogy agresszióval reagálna, ha vele azonos nemű ember udvarolna neki, két – szintén elutasító – heteroszexuális lány pedig sértésnek venné, rosszul érintené őket. „Lehet, hogy sértő is lenne, hogy én leszbikusnak nézek ki, vagy nem is tudom. Nem tetszene, de nem csinálnék semmit, csak közölném vele, hogy ez így nem működik” (Anita, heteroszexuális). Egy elfogadó fiú és egy önmagát besorolni nem tudó lány pont ennek ellenkezőjéről számoltak be: építené az önbizalmukat.

„Ez nem zavaró dolog, mert természetesen a normális meleg ezt tiszteletben tartja, hogy hetero vagyok, és nem próbálkozik. És ez jó dolog, most azt gondolják rólam, hogy jól nézek ki, vagy tetszem. Még ha azonos nemű is. És akkor mi van?! Ez is jól esik az embernek.” (Ákos, heteroszexuális).

Bár visszatérő sztereotípa, hogy a meleg fiúk lányosak, a leszbikus nők pedig férfiasak, mégis, az alanyaim sem a **transzvesztitákkal**, sem a **transzszexuálisokkal** nem azonosították őket. Csak a homoszexuális fiatalok említették, hogy azt tapasztalták, hogy az emberek gyakran keverik a három fogalmat.

A párkapcsolati szokásokat övező sztereotípiák már jellemzőbben jelentek meg az én kutatásomban is, hasonlóan Pálmai Judit és Pikó Bettina eredményeihez. Interjúalanyaim leginkább akkor említették meg, hogy minden bizonnyal egy meleg párkapcsolatban is az „egyikük a férfi, a másik a nő”, mikor a homoszexuálisok külsejét írták le.

Az elfogadó heteroszexuálisok ezt a nézetet nem osztották, azonban a meleg fiatalok szerint ez egy elterjedt és hamis sztereotípa: „Engem az akaszt ki, amikor megkérdezik, hogy ki a fiú. Miért lenne fiú???” (Laura, meleg). Az egyik meleg fiú mindezt a meleg szexuális kultúrájának ismeretlenségére vezette vissza. Emellett talán hangsúlyosabb lehet az, hogy „bár a heteroszexuális társadalomban is kezdenek elmosódni a férfi és női szerepek, ennek ellenére még mindig nagyon bennünk él e szerepek normatív mintázata” (Pálmai – Pikó, 2006: 258).

A legerősebb „félelem”, amit a heteroszexuális interjúalanyaim körében tapasztaltam, az a **meleggek számának növekedése** és a **homoszexualitás divattá válása**. Az interjúalanyaim többsége 5-10 százalék között határozta meg a meleg arányát a magyar társadalomban. Kirívóan alacsony és magas értéket négyen adtak: két előítéletes fiú 0,5-1, illetve 2-3 százalékra, míg egy előítéletes lány és egy leszbikus lány 20-30 százalékra becsülte a meleg számát. Sőt, a leszbikus lány azt is hozzá tette, hogy ez csak azok száma, akik nyíltan vállalják szexuális orientációjukat. Kevés kutatást végeztek a homoszexuálisok társalmon belüli arányának megállapításával kapcsolatban, s nekem sem ez a célom, mégis úgy gondolom, érdekes összevetni a korábbi kutatási eredményekkel a válaszadóim véleményét. Az elvégzett külföldi és hazai kutatások megbízhatósága, illetve reprezentativitása ugyan kérdéses, de egymástól függetlenül hasonló eredményeket mutatnak, mely alapján Európa országaiban, illetve Amerikában a homoszexuális és a biszexuális férfiak arányát együtt 5-15 százalékra,¹³ míg a leszbikus nőkét 2-5 százalékra becslik (Tóth, 2004; 2008). Szilágyi Gyula szerint ez az arány inkább az 5 százalékhoz közelít, ugyanis a melegszervezetek és a homofób csoportok is hajlamosak túlbecsülni a meleg társadalmon belüli arányát. Míg az előbbi a létjogosultságát próbálja erősíteni, addig utóbbi a „meleg veszélyre” figyelmeztet. Mások viszont pont úgy gondolják, hogy a homoszexuálisok annyira kevesen vannak, hogy már-már érthetetlenek a követeléseik, s próbálják a szőnyeg alá söpörni a meleg problémáit (Szilágyi, 2002).

A homoszexuálisok számának növekedésére kilenc interjúalanyom utalt, azonban más-más szö-

¹³ „5-15 százalék között van azoknak a férfiaknak az aránya, akik nem csupán véletlenül, egyedi alkalommal kerülnek azonos nemű partnerrel szexuális kapcsolatba” (Tóth 1994: 42).

vegkörnyezetben. Csak három heteroszexuális gondolja úgy, hogy különböző hatásokra (például, ha a média pozitívan jeleníti meg a melegeket, vagy ha a társadalomban elfogadottá válik) nőhet a melegek száma, de őket valóban komoly félelemmel tölti el ez a gondolat, még akkor is, ha érzik, hogy a félelmük nem teljesen reális:

„Ha így fog folytatódni, akkor lassan már nem az lesz a követendő példa, hogy menj el a barátnőddel sétálni egyet, hanem menj el ismerkedni egy fiúval” (Bálint, heteroszexuális).

„Ha egyre többen lesznek, akkor – bár mondjuk ez egy hülye elképzelés, vagy ez csak ilyen kitaláció – akkor majd nem tudom, hogy lesznek gyerekek, ha egyre nő tegyük fel a melegeknek száma, akkor nekik ugye nem lehet gyerekük természetes úton... Nem mondom, hogy kihál a Föld, mert azért az túlzás. (...) Ha a gyerekek is úgy látják, hogy ez elfogadott dolog, egyre jobban el fog terjedni” (Anita, heteroszexuális).

A legtöbb interjúalanyom szerint azonban a számuk ugyanannyi, a látszólagos növekedés csupán a coming outok miatt van, tehát csupán az identitátsukat felvállalók száma nő.

Azzal a kérdéssel, hogy a homoszexualitás divat-e, már többen értettek egyet. Ugyanakkor ezt a divatosságot a válaszadók egy része azokhoz a kamaszokhoz köti, akik számára a homoszexualitás (gyakran valójában biszexualitás) csupán a lázadás egy eszköze, vagy az ún. „party-leszbikusok” esetében a fiúk figyelmének felhívása az igazi cél, s ezeknek a homoerotikus tapasztalatoknak nincs komoly befolyásuk a későbbi (heteroszexuális) felnőtté válásukra. Az interjúalanyaim másik része a homoszexualitás divatját csupán az öltözködésre, ápoltságra értik:

„Van ez az új vonal, az emósság, emónak lenni. Öltözködésben mindenképpen. Tehát egyre inkább közelít a két nem kinézete egymáshoz, viszont szerintem többségében az érzelmek azok nem változnak, illetve a hovatarozás. (...) Azt se lehet eldönteni, hogy ezek a fiúk, esetleg, akik így néznek ki, hogy meleg-e vagy sem. Mert tényleg van egy ilyen divatirányzat, hogy úgy néznek ki. Na, ezek az emósok. (...) Vagy akkor itt van ez a metroszexualitás, ez a túlzott igényesség, ápoltság, amikor heteroszexuális férfiak csinálnak olyan dolgokat, amiket még esetleg olyan melegek se csinálnak, akik nagyon-nagyon szeretik magukat kényeztetni, illetve ápoltat.” (Máté, meleg)

Összefoglalva tehát: az AIDS melegbetegségként való értelmezése megkopott, a transzszexuálisokkal és transzvesztitákkal sem hozták a melegeket kapcsolatba. A legerősebb sztereotípiák és előítéletek a homoszexuális párkapcsolatok szerepeit, illetve a meleg fiúk külső-belső tulajdonságait övezik. Egészen konkrét és makacs „kép” él interjúalanyaim fejében a meleg öltözködéséről, tulajdonságairól, bár sokan felvetették, hogy ezek a sztereotípiák csak a „divatmelegekre” érvényesek.

Magamutogatás vagy coming out? – A szexuális orientáció felvállalása körüli viták. A homoszexualitás nyílt felvállalásának kérdése komoly indulatokat váltott ki a heteroszexuális és a homoszexuális fiatalokból egyaránt. Először szeretném összefoglalni a meleg interjúalanyaim tapasztalatait: mikor, kinek és miért „bújtak elő”. A heteroszexuális interjúalanyaim között nyolcan számoltak be arról, hogy van meleg ismerősük, az ő reakciójukat és véleményüket is bemutatom. Majd ezeket a tapasztalatokat, véleményeket összevetem a kérdés általános megközelítésével: jó-e, ha a homoszexuálisok nyíltan felvállalják szexuális orientációjukat.

A meleg almintából négyen nyíltan, ketten részlegesen vállalják homoszexualitásukat, s csak egy rejtőzködő lányt sikerült találnom. Ő a családja negatív reakciójától tartva nem mondta még el a szüleinek, s nem is tervezi, bár szerinte sejtik otthon. A barátai közül is csak a közeli barátoknak vallotta be, hogy lesbikus, mert rossz volt hazudni nekik. Szerinte – az eddigi pozitív tapasztalatai ellenére – nem jó, ha sokan tudják róla, mert ez egy olyan dolog, ami nem tartozik másra. Az egyik, homoszexualitását részlegesen vállaló lány még csak a testvérei előtt mert „előbújni”, s csupán 10-15 ismerőse tudja róla, hogy lesbikus, s szerinte sem szükséges, hogy sokan tudják róla, hogy meleg, mert visszaélhetnek ezzel az információval. Mindketten vidékiek, s Debrecenben szabadabban tudják felvállalni önmagukat. A fiúk között egy fiú az özvegy édesanyjának mondta el, hogy meleg, a bátyjának – édesanyja kérésére – még nem, de szerinte ő is sejtí. A barátai között viszont sokan tudják róla, úgy gondolja, hogy a szexuális orientációja a lényegese, s nem szeretett volna hazudozni. Egy érdekes hasonlatot mondott arra, hogy miért tartja fontosnak a coming outot: *„Ha te a fél füledre süket vagy, azt a barátaid tudják rólad, mert az hozzád tartozik” (Zsolt, meleg).* A négy, melegségét nyíltan vállaló fiatal is a hazugságokat megelőzendő „bújtak elő”.

Jellemzően először egy közeli barátjuk, majd testvérük vagy édesanyjuk előtt, s a többi családtagot és barátot már az ő segítségével avatták be. Egyikük családja véletlenül, egy vita hevében szerzett tudomást a lány homoszexualitásáról, s náluk a mai napig tabunak számít. A legtöbb esetben azonban pozitív reakciókról és elfogadásról számoltak be az interjúalanyaim. Negatív reakciók az esetek többségében más okból jöttek létre: több meleg fiatal is arról számolt be, hogy a barátai csupán azért sértődtek meg, amiért ők sokáig titkolták előlük szexuális orientációjukat, amit azok a bizalmatlanság jelének vettek. Szerintem a következő idézet tipikus összefoglalója egy „sikeres”, konfliktusmentes előbújásnak:

– *Először egy barátomnak mondtam el, öt éve.*

– *Ő hogy reagált?*

– *Teljesen pozitívan amúgy, még rendesen örült is neki, komolyan (nevet) (...) Az egész így kezdődött, hogy neki elmondtam. És akkor úgy voltam vele, hogy elmondtam a barátaimnak is, akik közelebb voltak hozzám. Mondom, hogy ha tényleg olyan jó barátaim, mint ahogy én gondolom, akkor el fogják fogadni. (...)*

– *És elfogadták?*

– *Mindenki.*

– *A fiúk is?*

– *Mindenki. Szobatársam is. És nem fél tőlem, nem gondolja, hogy rá fogok mászni, mert tudja, hogy nem vagyok ilyen.*

– *És a szüleid?*

– *Anyáéknak nem mondtam el, csak egy jó fél éve, vagy háromnegyed éve, nem tudom. Teljesen jól reagáltak. Anyának mertem elmondani először csak. (...) Annyit mondott csak, hogy (...) nekem nehéz lesz ismerkedni. De ezen kívül abszolút nem zavarta. Apának ő elmondta, én nem mondtam, apához nem mentem oda, mert mekkora gáz már, de ő is azt mondta, hogy nincsen ebben semmi. Szóval teljesen jól reagáltak. (...) Egyedül nagyobbik öcsém, aki nagyon homofób (...), de elfogadott ő is, annyit mondott csak, hogy előtte ne beszéljek ilyen dolgokról. (...)*

– *És kisebbik öcséd?*

– *Ő teljesen elfogadott. Ó, ő tök vagány, szóval ő 14 éves, szóval sokkal modernebb már a felfogása. Őt egyáltalán nem zavarta.* (Erik, meleg)

Azok a homoszexuálisok, akiknek a családja és/vagy a barátai pozitívan fogadták a vallomását, s akik pozitív megerősítéseket kaptak, úgy gondolják, hogy ha terjeszteni nem is, de titkolni sem szükséges szexuális orientációjukat. A homoszexualitásuk

miatt volt, akit ért hátrány vagy atrocitás, de minden esetben ismeretlen embertől:

– *„Az előző tulajunk viszont nagyon rosszul reagált. Úgy volt, hogy beköltözünk októberben. Megtudta, hogy meleg vagyok, mert ugye én nyíltan vállalom a dolgot. (...) A legjobb barátnőmet felhívta, hogy neki visszaadja az én kauciómat is, mert hogy ő megtudta, hogy leszbikus vagyok, és így inkább visszatáncol. Első körben azt mondtam, hogy hú, beperlem negatív diszkrimináció miatt, aztán inkább leültem vele megbeszélni, hogy mi bajod a melegekkel. Tudom, hogy az emberek gyűlölik azt, amit nem értenek, mondom valószínűleg nem találkoztál még leszbikusussal. Mondja, hogy ez biztosan együtt jár azzal, hogy iszol, drogozol, átjáróház lesz a lakásom, meg ilyenek. És akkor mondom: figyelj, egyezzünk ki abba, hogy egy próbahónap. Adj egy próbahónapot, lásd meg milyen, tekintés bele.”* (Bea, meleg)

Ha lehet ilyet mondani, a fenti történet is „siker sztori”: a tulaj és a leszbikus lány ugyanis barátok lettek, miután megismerték egymást. A heteroszexuális és a meleg válaszadóim szerint is szükséges a személyes homoszexuális ismerős ahhoz, hogy a melegrekről alkotott vélemény változzon, a homoszexualitás megítélése pozitívabb lehessen. Tapasztalataik szerint a heteroszexuálisok érdeklődőek, sok félreértést, sztereotípiát tisztáztak a beszélgetéseik alkalmával.

Mint már többször is kiemeltém, a heteroszexuális almintám különleges abban az értelemben, hogy körükben nagy az érintettség: még a melegekkel szemben önmagukat elutasítóknak tartóknak is van legalább egy meleg ismerősük. A kezdeti negatív reakciók azonban idővel, ha beszélgettek, sokat enyhültek, néhány sztereotípiát pedig felülvizsgáltak. A toleráns lányok csoportjában a kezdeti sokkot leszámítva egyáltalán nem okozott gondot a meleg ismerősük elfogadása. Az önmagukat elfogadónak tartó két heteroszexuális fiú pedig pont az érintettségre vezették vissza toleranciájukat. (Szeretném felhívni a figyelmet az idézetben a „normális meleg” fogalmának újbóli felbukkanására.)

– *„Amióta együtt lakom ezzel a sráccal, azóta azt mondom, hogy inkább pozitív. Korábban elég hajlamos voltam rá, hogy ezzel elviccelődjek, kifigurázzam őket, vagy így lesajnálóan beszéljek róluk. Mostanában úgy állok hozzá, hogy csoportokra osztom a melegeket is. Azon belül is, hogy meleg, nem mindegy, hogy milyen. És úgy gondolom, hogy az én felfogásom*

az inkább elfogadó, mint elutasító azokkal szemben, nyilván, akiket normális melegnek tartok.” (Bálint, heteroszexuális)

Tehát míg a homoszexuális fiatalok is pozitív reakciókról számoltak be, és a heteroszexuális alanyaim is elfogadják a meleg ismerőseiket, addig a homoszexualitás nyílt felvállalásának fontosságát firtató kérdésre indulatos negatív válaszokat kaptam. A válaszokból egyértelműen kiderült ennek az oka: nyílt felvállaláson ugyanis nem a szakirodalmi jelentést értik, hanem a felvonulással, a homoszexualitás reklámozásával, a melegség „kiplakátolásával” azonosítják. Tóth László azon homoszexuálisokat tekinti orientációjukat nyíltan felvállalóknak, akik családtagjaikon kívül barátaikat és/vagy munkatársaikat (esetünkben inkább csoporttársakról beszélhetünk) is beavatták a titkukba. A homoszexualitás nyílt felvállalása tehát nem jár együtt azzal, hogy a meleg fiatal felveszi a sztereotip meleg viselkedést. Nem változtatja meg öltözködését, hajviseletét, mozgását, vagy beszédstílusát, nem fog állandóan a szexuális orientációjáról beszélni, vagy a magánéletét, szexuális tapasztalatait kitergetni. Ahogyan azt az interjúalanyaim is tapasztalták: a coming out nem váltott ki ellenérzést, a baráti és rokon kapcsolatok nem nagyon változtak meg, sőt, többen azt mondták, hogy szorosabbá vált a kötelék közöttük az „előbújást” követően.

Mi lehet akkor az oka annak, hogy a homoszexualitásukat nyíltan vállalókat sokan lenézik, még a meleg is? Az ok a már említett fogalomzavar: interjúalanyaim a magukat nyíltan melegnek vallókat a büszkeségnapj felvonulókkal, azaz a „divatmeleggel” kötötték össze.

Már olyan sokszor említettem a „divatmelegket” és a „normális melegket”. Kik ők? Hogyan lehetne jellemezni őket? Az interjúk alapján a következőképpen. „Divatmeleg” azok, akik a meleg büszkeség napján színes tangában felvonulnak, akik a hétköznapiakban is kihívóan öltözködnek, feltűnően utánozzák a másik nemet (azaz ha a meleg fiú túl nőiesen, a leszbikus lány pedig túl férfisan mozog, viselkedik). A figyelem középpontjában szeretnek állni, céljuk a megbotránkoztatás, nyilvános helyen is kijelentik, hogy homoszexuálisok, az utcán kézen fogva sétálnak és csókolóznak, magamutogatóak, sokat szerepelnek a tévében, és hasznot húznak abból, hogy melegek. Ezzel szemben a „normális meleg” átlagosan öltözködnek, láthatatlanok, meg-

húzódnak, alkalmazkodnak a társadalomhoz, nem beszélnek a szexuális orientációjukról, legfeljebb a szűk családi és baráti körükben, a szexuális életükről még annyira se beszélnek – mivel azt csak a négy fal közé szorítják vissza. Azaz szexuális orientációjukat tabuként kezelik.

Érdekes, hogy a melegségüket nyíltan vagy részlegesen vállalók meséltek arról, hogy kézen fogva sétáltak a párjukkal közterületen. (Debrecenben, illetve Budapesten. Atrocitás sosem érte őket.) Önmagukat mégsem tartják divatmelegnek. Sőt, mindezt egy meleggel szemben elutasító lány is elfogadhatónak tartja. Felmerül a kérdés: akkor mégis mi az a határ, ami még „normális”, és mi az, ami „divat”? Miért sorolunk be valakit a divatmeleg kategóriájába, míg másokat nem? Az interjúk alapján újfent a személyes ismertség lehet az ok: ugyanis az egyébként színes ruhákba öltöző, kicsit nőies, identitásáról nyilvános helyen is nyíltan beszélő meleg fiút az ismerőse (az interjúalanyom) másként értékelte. Nem feltételezte róla, hogy a célja a megbotránkoztatás: ő ilyen, mindig is ilyen volt, nem tehet róla, tehát „normális meleg”.

A legnagyobb vízváltó a meleg megítélésében a már említett felvonulás. Mind a tizenhét interjúalanyom elutasította a felvonulást, szexuális orientációra, nemre vagy a meleggel szembeni elfogadásukra való tekintet nélkül. Legtöbben nem is értik pontosan, hogy miért vonulnak fel a melegek, de akik az elvekket egyet is értenek, azok is elhatárolják magukat az eseménytől, vagyis a „divatmelegektől”.

„Marketing szinten az megy, hogy pici csilli-villi tanga, és a kissrác tekeri a hasát, meg mindenét, meg van benne piercing, meg ki van festve a szeme. Szerintem ez egy nagyon negatív marketing, és igazából ez nagyon nagy részben befolyásolja, hogy az emberek hogyan gondolkodnak a melegéről.” (Erik, meleg)

„Az egy parádé, felhívják magukra a figyelmet, nem normális kereteken belül. (...) Maguk ellen is kihívják ezt, van alapja a paradicsomdobálásnak szerintem abban az esetben. De ha most az utcán ott van, és rájöttél, hogy ő az, és ott sétál és megdobálad, szerintem azt nem szabad. (...) Szerintem akinek magánügye, ugyanúgy leköcsögözi őket, mint a heterók. (...) Szerintem a meleg is megdobálná. A normális melegeknek a nagy része elutasítja őket. Na ebből lát-szik, hogy divat.” (Márk, heteroszexuális)

„Én szinte teljesen ellene vagyok a mostani formájának. Mert itt is a melegeknek az a része mutatja meg magát, akikkel én azonosulni nem tudok. És ráadásul olyan dolgokat csinálnak, olyan cselekedeteket, amikor beöltöztek apácának, meg a Bibliával, meg hasonló dolgokkal csináltak mozdulatokat... Ilyen kirívó és visszataszító viselkedéssel nem tudom hogyan szeretnék elfogadtatni magukat a melegek. Mert én nem ehhez a meleghöz tartozok, hogyha ezt így mondjuk, erre a felvonulásra értjük, hogy ők a melegek, akkor én nem tartozok ezekhez a melegekhez. Teljes mértékben elutasítom.” (Máté, meleg)

„Akik a melegfelvonuláson részt vesznek, és amilyen formában, azok nem tükrözik azt, hogy a meleg többsége milyen, vagy hogyan viselkedik. (...) Ők inkább a divatmeleg” (Bálint, heteroszexuális).

Rákérdeztem arra is, hogy mi a véleményük arról, ha egy híres ember vállalja fel a homoszexualitását, hiszen ott valóban széles nyilvánosság előtt zajlik a coming out. Néhányan úgy gondolták, hogy bár felesleges a magánügyeiket kitergetni, úgyis kiderül róluk, és akkor már jobb, ha felvállalják a homoszexualitásukat a hírességek. Az elfogadást viszont az interjúalanyaim visszatérő válasza szerint csak akkor erősíthetik, ha „már letettek valamit az asztalra” és ha visszafogottan, „ízlésesen” vállalják másságukat. Itt is hasonló folyamatot vélek felfedezni: ha valaki egy énekest, színészt, politikust vagy bármilyen más közszereplőt, hírességet valaki megszeretett a munkássága miatt, azaz „megismerte”, akkor könnyebben elfogadja azt is, hogyha az illető meleg.

Összegzés

Kutatásom egyik legfontosabb tapasztalata, hogy mintha a meleg megítélésének kérdéseket ketté válna maga a *homoszexualitás mint jelenség és a homoszexuálisok mint egyének* véleményezése. Több alanyom is látszólag ellentmondásosan fogalmazott, hiszen egyik pillanatban a homoszexualitás természetellenességét, abnormalitását, betegségként való definiálását fejtegették, míg a következő pillanatban már a tolerancia fontosságát hangsúlyozták, s részben vagy teljesen azonos jogokkal illetnék őket, attól függően, hogy a „divatmelegekről”, vagy a „normális melegekről” – azaz az ismerősikről – volt szó. Ebből arra következtek, hogy a homoszexualitásról való gondolkodás ambivalens: a

jelenség és az egyének megítélése máshogyan működik. Lehetséges, hogy egy alapvetően negatívnak tartott jelenség cselekvőit pozitívan értékelik. Ennek oka az lehet, hogy míg a jelenség, a felvonulás, a meleg tömeges megjelenése „ijesztő” és túl általános, így sztereotipizálni is könnyű, addig az egyes egyéneket jobban meg lehet ítélni egyéni tulajdonságai alapján, könnyebb észrevenni az „emberi arcukat”, a pozitív tulajdonságaikat.

Az egyetemista minta tagjai érzékelhetően elfogadóbbak, amiben egyaránt szerepe lehet az életkoruknak, az egyetemista létnek, a homoszexuális ismerősök magas számának, az egyháztól való elszakadásnak. Azonban a meleg megítélésében még számos sztereotípiát él. Főleg a külsejüket, a viselkedésüket és a párkapcsolati szokásaikat övezik ezek a sztereotípiák, melyeket a filmek és a média megerősítenek. A meleg megítélésére a büszkeség napi felvonulásnak van a legnegatívabb hatása, ebben a kérdésben egyértelmű a konszenzus. Viszont a meleg fiatalok többsége konfliktusok nélkül, nyíltan fel tudta vállalni szexuális orientációját és a heteroszexuális válaszadóim többsége is pozitívan áll a meleg ismerőseihez.

Az egyetemistákkal készített interjúk másik érdekes tapasztalata az volt, hogy a homoszexuálisokról alkotott képben egy sajátos csoportot találunk: a „divatmelegeket”, akiket megkülönböztetnek a „normális melegektől”, és akiknek az utóbbiakkal kapcsolatok, megengedőbb normák kialakításában van szerepük.

A harmadik meglepő dolog – ami a munkámat is megnehezítette –, hogy nagyon nehéz volt egy-egy kérdéskörön belül csoportosítani a véleményeket. Ennek az lehet az oka, hogy a közgondolkodásban nincs konszenzus a homoszexualitásról. Bár a heteroszexuális alanyok besorolták önmagukat az elfogadó vagy az elutasító csoportba, egy-egy kérdés kapcsán a törésvonalak mégsem a melegekkel való hozzáállás mentén jöttek létre. A homoszexuális almintám is nagyon megosztott volt, így fordulhatott elő, hogy egy-egy homoszexuális és egy-egy melegekkel szemben elutasító fiatal többször is hasonló vagy ugyanolyan választ adott. Mindebből azt a következtetést vontam le, hogy Magyarországon, legalábbis az egyetemista fiatalok között a homoszexualitás még veszélyesnek és idegennek hat, de a homoszexuálisok elfogadása nőtt.

Összefoglalás

Jelen tanulmány célja az, hogy megtudjuk, milyen főbb sztereotípiák és előítéletek élnek az egyetemista hallgatók körében a homoszexualitással kapcsolatban, s megismerjük azt is, hogy a homoszexuálisok hogyan vélekednek ezekről a sztereotípiákról. Ennek értelmében összesen tizenhét debreceni egyetemistával készítettem félig strukturált interjút. A tíz heteroszexuális és hét homoszexuális fiatal véleményét olyan főbb témákban ütköztettem, mint a homoszexualitás értelmezése, kialakulásának lehetséges tényezői, a melegekkel kapcsolatos legjellemzőbb sztereotípiák és előítéletek, valamint a homoszexualitás nyílt felvállalásának a kérdése. A vizsgálat legmeglepőbb eredménye az, hogy az egyetemista fiatalok szerint a homoszexuálisok nem alkotnak egységes, homogén csoportot, hanem különválasztják – interjúalanyaim szavaival élve – az ún. „normális melegeket” az ún. „divatmelegektől”, s megítélésükkor is másként vélekedtek a két csoport tagjairól. Vizsgálatomban ezért azokra a kérdésekre is kerestem a választ, hogy kik ezek a „divatmelegek” és „normális melegek”, hogyan lehet tipizálni őket, s a fent említett főbb vizsgálati szempontok mentén hogyan változik az egyetemisták véleménye a két csoporttal kapcsolatban.

Abstract

The aim of the present study is to find out what stereotypes and prejudices university students gave against homosexuals, and to find out how and what homosexuals think about these stereotypes. For this I made half-structured interviews with 17 students of Debrecen University. I confronted the opinions of 10 heterosexuals and 7 homosexuals in such issues as the definition of homosexuality, the possible reasons for its development, the most well-known stereotypes and prejudices against gays and the question of coming-out. The most surprising result of the study was that according to university students homosexuals don't make up one homogeneous group, but can be divided – with the words of my interview subjects – into the so-called “normal gays” and the “fashion gays”, and that they think about the two groups differently when judging them. In my study I tried to find the answer to the questions of who these “fashion gays” and “normal gays” are, how they can be typified and in the above mentioned respects how the

opinion of university students change about the two groups.

Felhasznált irodalom

- Barcy Magdolna – Diósi Pál – Rudas János (1996):
Vélemények a másságról – előítéletek a fiatalok körében: egy empirikus társadalomkutatás zárótanulmánya.
Budapest, Bar Kochba Intézet
- Dencsó Blanka – Sik Endre (2007):
Adalékok az előítéletek mértékének és okainak megismeréséhez a mai Magyarországon.
Educatio, 50–66. oldal
- Eszenyi Miklós (2006):
„Férfi a férfival, nő a nővel”: homoszexualitás a történelemben, a társadalomban és a kultúrában.
Budapest, Corvina Kiadó
- Fábián Zoltán – Sik Endre (1996):
Előítéletek és tekintélyelvűség.
In (Andorka Rudolf – Kolosi Tamás – Vukovich György szerk.):
Társadalmi R riport 1996.
Budapest, TÁRKI 381 – 412. oldal
- Gimes et al. (2008):
Láttelelet 2008. Kutatási összefoglaló az előítéleteség és intolerancia hazai helyzetéről. http://www.euroastra.hu/files/20081016_eloiteletesseg_tanulmany_081016.pdf
Utolsó letöltés: 2009. március 19.
- Jagose, Annamarie Rustom (2003):
Bevezetés a queer-elméletbe.
Budapest, Új Mandátum Kiadó
- Pálmai Judit – Pikó Bettina (2006):
Homoszexualitás és sztereotípiák egy kvalitatív vizsgálat tükrében.
Társadalomkutatás 2, 235–260. oldal

- Simon, Bernd – Glässner-Bayerl, Brigitta – Stratenwerth, Ina (1991):
Stereotyping and Self-Stereotyping in a Natural Intergroup Context: The Case of Heterosexual and Homosexual Men.
Social Psychology Quarterly,
No. 3, 252–266. oldal
- Szilágyi Gyula (2002):
Melegfront.
Budapest, Magyar Könyvklub.
- Takács Judit (1998):
Bevezetés a homoszexualitás tudományába.
Replika 33–34, 203–212. oldal
- Takács Judit (2004):
Homoszexualitás és társadalom.
Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó
- Takács Judit (2007):
Az egyenlő bánásmód gyakorlatai.
Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó
- Takács Judit (2008):
Kertbeny Károly és a magánélet szabadsága.
Holmi 12, 1613–1626. oldal
<http://www.policy.hu/takacs/pdf-lib/Holmi-2008-Kertbeny.pdf>
Utolsó letöltés: 2009. március 19.
- Tóth László (szerk.) (1994):
A homoszexualitásról.
Budapest, ELTE Szociológiai Intézet – T-Twins Kiadó
- Tóth László (2008):
Vélemények a homoszexualitásról.
Esély 3, 55–81. oldal